

A Várhegy története

A Lovas-úti hegycsuszamlás egész Budapest érdeklődését a Várhegyre terelte és sok szó esik mostanában laikusok körében is ezzel kapcsolatban a geológiáról, meleg- hidegforrásokról, évmilliókról.

De lássuk, mit is mondanak nagy általánosságban a szakemberek a Várhegyről. Először is az úgynevezett „arca”, vagyis ládaalakú típusba osztják, persze ez nem azt jelenti, hogy hajszálnyira emlékeztet valami szivaros dobozra, de mégis azok közé a hegyek közé sorozható, amelyek nem cukorsüveg- és késpengealakúak, hanem valami jól-rosszul összeácsolt ládához hasonlóak. A Várhegy teteje, mint tudjuk, majdnem sík, úgynevezett plató. *Valamikor, ősi időkben, a Duna még ilyen magasan folyhatott, elöntötte a Szent György-tér helyét és az egész Várhegy a víz alján terült el.* Ezt onnan lehet tudni, hogy a hegy teteje a kövezet alatt, ha a törmeléket és homokos agyagot felássuk, édesvízből lerakódott mészkő, s a várbeli pincéket ebbe vájták később. Ha ilyen pincékbe lemegyünk és lámpásunkkal végigvizsgáljuk a falakat, kisebb-nagyobb, tökéletes golyókat emelhetünk ki belőle. Ebből a a geológus szeme a következőket látja meg: Valamikor a Duna medrének feneké a Várhegy szintjében volt és rengeteg meleg forrás tört elő a meder alján. A fehér golyók tökéletesen gömbölyűek; ha kettéfűrészelve látjuk, hogy egymásra rakódott koncentrikus rétegekből állnak s a legközepén egy homokszem van. Mi történt itt? A golyó anyaga aragonit-névű mészkő, ez pedig meleg vízből csapódik le. A meleg víz buzogó forrás lehetett, mert feldobta a homokszemeket, mint a céllövő bódében a tojáshéjakat a vizsugár és ugyanúgy pörgette, táncoltatta állandóan. Közben a homokszemre köröskörül rétegek rakódtak egymásután, míg galambtojásnyivá nőtt a golyócska és nem bírta a forrás tovább dobálni, akkor leült a víz aljára és várt, amíg be nem temette a többi fehér golyó.

Ezek súlyából még azt is ki lehet számítani, hogy milyen sebesen, milyen erővel törtek elő ezek a dunamedri meleg vízforrások, amelyek egész rétegeket borítottak fehér golyókból a Várhegy terraszára, a forrástölcsérek környékén. Ezért maradt meg a Várhegy. A „*mésztufa*” alatt ugyanis könnyebben szétázó márgatömegek vannak, de ezeket az ősi Duna nem moshatta el, éppen a védőréteg miatt, hanem arra vágódott bele a talajba, amerre az anyagot el tudta hordani. A Várhegy teteje tehát a Duna medrének maradványa.

A Várhegy különben időtlen-idők előtt a Rózsadommbal is teljesen összefüggött. A Dunamedernek ez a szakasza sekély, mocsaras tavat alkotott, amelyet inkább a feltörő hévforrások tápláltak; ezek tölcserénél keletkeztek az említett golyók, szaknyelven borsókövek, pizolitok. A Dísz-tér 11. számú ház mély pincéjének egyik falát, vagyis az egykori forrástölcsért e borsókövek óriási fehér halmaza tölti ki s ez a pince a Várhegy egyik legnevezetesebb mineralógiai látványossága.

A forrásoktól távolabb persze, nem keletkezettek borsókövek és az elszélesedő, lehűlő vízből már nem válhatott ki aragonit formájában a mész, mert, mint említettük, az aragonit meleg vízből csapódik le. A Várhegyen szétterült vízből, amely így lehűlt, közönséges mésztufa képződött és ez óvta meg igazán a hegyet az elmosatástól. Ennek a mésztufának legnagyobb területét ma teljesen beépítették, de *letöredezett vastag padjai még láthatók most is a Halászbástya tövéen, az Ilona- és Jezsuita-lépcső körül, meg a Ferenc József-nevelőintézet kertjében.* Igen szép, hófehér minőségű ez a mészkő a pénzügyminisztérium palotájának területe alatt.

Talán még sokan emlékeznek arra, hogy 1908—1910-ben a székesfővárosi közmunkák tanácsa a hegy belsejében nagyszabású vízlecsapolásokat végeztetett. Az alagútba ugyanis befolyt a csapadék- és szennyvíz és különösen télen, könnyen katasztrófát okozhatott volna. Hogy az alagutat a vízszivárgástól megóvják, kissé magasabb szintben tárot fúrtak, amelynek vasajtaja az alagút bejárása mellett látható. Ez a táro fogja fel és vezeti el a szivárgó vizeket s ebben látható legpompásabban az a márga, amelyet a hegy tetején leülepedett mészkőpajzs az elmosatástól megóvott. Amikor frissen megbolygatják, kékes színű, később azután sárgára változik.

A hegy belsejét alkotó márgában ősi állatokat lehet találni. Számos tüskésbőrű, sőt úgynevezett Nautilus is akad. A Hunyadi János-úti egykori Lónyai-féle „fehér palota” alapozásánál igen jól megmaradt állatokat találtak. Úgy látszik, ezen a telken elkülönülten élhettek és szaporodtak el ezek az állatok. Szóval régi időkben itt egész más volt a tájék és egész más volt az élet. Ki tudja, hogy a távol jövő embere, vagy másféle eszes élőlény mit talál majd a Halászbástya, a monumentális épületek, az egész Várhegy és a mai Duna helyén?